

KONING LEAR

Shakespeare in gewoon Nederlands

KONING LEAR

Opnieuw vertaald door:

Malcolm van Dijke

Malcolm van Dijke (1963) groeide tweetalig op. Hij is geboeid door Shakespeare en heeft al langere tijd de wens gehad zijn belangrijkste werken in gewoon Nederlands te vertalen.
Voor reacties en commentaar: malcolmvandijke@gmail.com.

In de serie “Shakespeare in gewoon Nederlands”, verscheen tot nog toe(www.bravenewbooks.nl/williamshakespeare):

Macbeth
Koning Lear
Julius Caesar
Antoniüs en Cleopatra
Hamlet
De Koopman van Venetië
Julius Caesar & Antoniüs en Cleopatra

William Shakespeare
Koning Lear – Shakespeare in gewoon Nederlands
Vertaler: Malcolm van Dijke
Foto cover: Martin Ludlam; Pixabay.
Coverontwerp: Malcolm van Dijke
ISBN: 9789464182279
© 2020 Malcolm van Dijke
Alle rechten voorbehouden.

1 INTRODUCTIE

Koning Lear wordt wel het grootste toneelstuk van Shakespeare genoemd. Het is het verhaal van een koning die zijn koninkrijk overdraagt aan zijn twee dochters om vervolgens door hen op straat gezet te worden. De koning komt in een zware storm terecht en raakt aan het zwerven en wordt gek. Op een gegeven moment wordt hij opgevangen door zijn jongste dochter, aan wie hij geen erfdeel had gegeven. Intussen zijn er allerlei intriges aan de hoven van zijn dochters en komt er oorlog met de koning van Frankrijk. Het harde leven, met al zijn moeiten, teleurstellingen en rivaliteiten komt in dit toneelstuk veelkleurig aan de orde. Ook het harde leven van trouw-zijn en goeddoen. Mensen blinken uit in het kwaad, maar er zijn ook mensen die uitblinken in het goede. En dat maakt het toneelstuk zo fascinerend.

Om het lezen van dit toneelstuk gemakkelijker te maken, verschijnt nu deze nieuwe vertaling in gewoon Nederlands. Dat wil zeggen: Koning Lear lezen in gewoon proza, zonder je al te vaak af te vragen wat er bedoeld wordt.

De vertaling is gebaseerd op de tekst zoals die te vinden is bij W.J. Craig. Voor voetnoten is gebruik gemaakt van Wikipedia. Toegevoegd is een overzicht van bekende en interessante citaten uit het toneelstuk. Het overzicht is samengesteld op basis van een eigen selectie.

INHOUD

1	INTRODUCTIE	5
2	KONING LEAR IN HET KORT.....	8
3	PERSONAGES.....	11
4	TONEELSTUK.....	13
4.1	EERSTE BEDRIJF.....	14
4.1.1	IN HET PALEIS VAN KONING LEAR	14
4.1.2	IN HET KASTEEL VAN GLOUCESTER	25
4.1.3	IN HET KASTEEL VAN ALBANY.....	31
4.1.4	HAL IN HET KASTEEL VAN ALBANY	32
4.1.5	VOORPLEIN KASTEEL VAN ALBANY.....	44
4.2	TWEEDE BEDRIJF	47
4.2.1	IN HET KASTEEL VAN GLOUCESTER	47
4.2.2	VOOR HET KASTEEL VAN GLOUCESTER.....	51
4.2.3	ERGENS IN HET VELD.....	58
4.2.4	VOOR HET KASTEEL VAN GLOUCESTER.....	58
4.3	DERDE BEDRIJF	70
4.3.1	BUITEN IN HET VELD	70
4.3.2	OPEN VELD IN EEN ZWARE STORM.....	71
4.3.3	IN HET KASTEEL VAN GLOUCESTER	74
4.3.4	BUITEN - VOOR EEN OUDE SCHUUR.....	74
4.3.5	IN HET KASTEEL VAN GLOUCESTER	81
4.3.6	HUIS BIJ HET KASTEEL VAN GLOUCESTER.....	82
4.3.7	IN HET KASTEEL VAN GLOUCESTER	86
4.4	VIERDE BEDRIJF.....	92
4.4.1	BUITEN IN HET VELD	92
4.4.2	IN HET KASTEEL VAN ALBANY.....	95
4.4.3	HET FRANSE LEGERKAMP BIJ DOVER	98
4.4.4	HET FRANSE LEGERKAMP BIJ DOVER	100
4.4.5	IN HET KASTEEL VAN GLOUCESTER	101
4.4.6	IN DE VELDEN BIJ DOVER.....	103
4.4.7	IN EEN TENT IN HET FRANSE LEGERKAMP	113
4.5	VIJFDE BEDRIJF.....	117
4.5.1	BRITSE LEGERKAMP BIJ DOVER.....	117

4.5.2	VELD TUSSEN DE TWEE LEGERKAMPEN	120
4.5.3	BRITSE LEGERKAMP BIJ DOVER.....	120
5	BESPREKING VAN HET TONEELSTUK.....	135
5.1	BELANGRIJKE PERSONAGES.....	135
5.2	ETHISCHE KWESTIES.....	148
6	CITATEN – BEROEMD EN INTERESSANT.....	159

2 KONING LEAR IN HET KORT

Koning Lear was koning van Engeland. Een land dat in oude tijden ook wel Brittannië werd genoemd. Hij was oud geworden en het regeren moe. Daarom was hij van plan de regering over zijn koninkrijk op te dragen aan zijn drie dochters; al was het de bedoeling, zolang hij leefde, zelf in naam koning te blijven. Om die plannen uit te voeren, organiseerde hij een bijeenkomst met alle voorname edelen in zijn rijk. De koning van Frankrijk en de hertog van Bourgondië waren ook aanwezig. Dat had te maken met zijn jongste dochter Cordelia, die met één van beiden zou trouwen.

Voordat hij aan elk van zijn dochters een deel van zijn koninkrijk toewees, liet hij ze eerst vertellen hoe hoog hij bij hen aangeschreven stond. Zijn twee oudste dochters, Goneril en Regan, wisten in hun reactie de juiste toon aan te slaan. Zijn jongste dochter, Cordelia, faalde daarin. De twee oudste dochters ontvingen hun erfdeel, Cordelia ontving niets en vertrok met haar aanstaande echtgenoot (de koning van Frankrijk) naar Frankrijk. Toen begonnen de problemen voor de koning.

De koning had bedongen dat de gezusters om beurten hem, met zijn gevolg van honderd ridders, onderdak en voeding zouden geven. Al spoedig bleek dat de gezusters niet van plan waren daar aan mee te werken. Zij grijpen het gedrag van de koning en zijn ridders aan om een eind te maken aan hun gastvrijheid.

Na een felle confrontatie met zijn dochters, komt koning Lear op straat te staan. Hij belandt midden in een storm. In die toestand wordt hij door de graven van Kent en Gloucester gevonden en geholpen.

De graaf van Kent was eerder door de koning verbannen, omdat hij het opgenomen had voor Cordelia en de koning gewaarschuwd had tegen het afstand nemen van zijn koningschap met al zijn rechten. Dat weerhield hem er niet van zijn koning te blijven dienen, zij het in vermomming. De graaf van Gloucester, die zelf zijn zoon Edgar vogelvrij

verklaard had, hielp de koning ook, wat tegen het uitdrukkelijk bevel van de twee dochters van de koning inging. Zijn bastaardzoon Edmund verraadt hem en zijn ogen worden uitgestoken. Ook hij komt op straat te staan. Hij wordt verder geholpen door Tom de bedelaar, zijn zoon Edgar in vermomming.

De lotgevallen van koning Lear en die van Gloucester lopen in het toneelstuk parallel aan elkaar. Koning Lear verbreekt alle banden met zijn liefste en jongste dochter en verbant Kent. Hij is daarna overgeleverd aan de grillen van zijn twee oudste dochters. Nadat hij op straat gezet is en aan het dwalen raakt, wordt hij geholpen door Kent en later door zijn dochter Cordelia. De graaf van Gloucester laat zich door zijn bastaardzoon Edmund wijsmaken dat zijn wettige zoon Edgar het op zijn leven heeft gemunt. Edgar ziet zich genoodzaakt te vluchten en gaat als een arme bedelaar door het leven. Gloucester is vervolgens overgeleverd aan de slinkse streken van Edmund, die hem verraadt. Als hij net als de koning op straat komt te staan, wordt hij verder geholpen door zijn ter dood veroordeelde zoon Edgar.

Zowel koning Lear als Gloucester komen op een gegeven moment in Dover aan. De koning om bescherming te zoeken bij zijn dochter Cordelia en Gloucester om zelfmoord te plegen. Kent had Cordelia al op de hoogte gebracht van de manier waarop koning Lear door zijn dochters behandeld werd. Dat was voor de koning van Frankrijk en Cordelia reden Engeland binnen te vallen. Dat loopt niet goed af. Het Franse leger wordt verslagen en Cordelia en koning Lear worden door Edmund gevangen genomen. Edmund laat Cordelia opknopen, maar koning Lear ontsnapt op het nippertje aan de dood. Dankzij Edgar overleeft Gloucester zijn poging tot zelfmoord, maar sterft later toch nog.

Na de strijd met Frankrijk, daagt Edgar zijn halfbroer Edmund uit. Hij beschuldigt hem van verraad en bedrog. In een tweegevecht wordt Edmund dodelijk gewond. Hij erkent zijn schuld en sterft. De twee dochters van de koning, beide verliefd op Edmund, sterven ook. De een wordt door de

ander vergiftigd. De ander steekt zichzelf met een mes in het hart. Koning Lear komt op het laatst binnen met zijn dode dochter Cordelia in zijn armen. Het blijkt al snel dat hij aan het eind van zijn krachten is. Hij sterft van ellende en verdriet. En zo sterft het hele gezin van koning Lear uit.

Aan het einde van het toneelstuk is de hertog van Albany feitelijk koning van Engeland geworden.

3 PERSONAGES

Koning Lear, koning van Brittannië.
Dochters: Goneril, Regan en Cordelia.

De hertog van Cornwall, echtgenoot van Regan.
De hertog van Albany, echtgenoot van Goneril.

De koning van Frankrijk.
De hertog van Bourgondië.

De graaf van Kent.
De graaf van Gloucester.
Edgar, zoon van Gloucester.
Edmund, bastaardzoon van Gloucester.

Curan, een hoveling.
Oswald, hofmeester van Goneril.
Een oude man, pachter van Gloucester.
Een dokter.
De hofnar van de koning.
Een kapitein.
Een heraut.
Dienaars van Cornwall.
Ridders, uit het gevolg van koning Lear.
Officieren, adjudanten, boodschappers, soldaten en gevolg.

Het toneelstuk speelt zich af in Engeland.

4 TONEELSTUK

DE TRAGEDIE
VAN
KONING LEAR

4.1 EERSTE BEDRIJF

4.1.1 IN HET PALEIS VAN KONING LEAR

Kent, Gloucester en Edmund staan te wachten op de koning en zijn gevolg.

KENT (*tegen Gloucester*): Ik dacht dat de koning meer gesteld is op de graaf van Albany dan op de graaf van Cornwall.

GLOUCESTER: Ja, die indruk hebben wij altijd gehad. Maar nu, bij de verdeling van het koninkrijk, is het minder duidelijk welke van de twee hertogen hij het meest mag. De verdeling is zo zorgvuldig en nauwkeurig afgewogen en vastgesteld, dat een voorkeur voor geen van beiden bepalend geweest is voor elks erfdeel.

KENT: Is dit uw zoon, mijn heer?

GLOUCESTER: Ja, geboorte en opvoeding, mijn heer, kwamen voor mijn rekening. Ik heb al zo vaak gebloed bij het erkennen van hem als mijn zoon, dat het me nu niet meer kan schelen.

KENT: Ik begrijp u niet.

GLOUCESTER: Mijn heer, de moeder van deze jonge man werd zwanger en groeide vervolgens rond en dik en baarde toen een zoon voor haar wieg, nog voordat zij een echtgenoot voor haar bed had. Ziet u hier een misstap?

KENT: Ik kan de misstap niet ongedaan wensen. De uitkomst ziet er degelijk uit.

GLOUCESTER: Maar ik heb ook een zoon, mijn heer, die wettig is, ongeveer een jaar ouder dan deze, die in mijn berekening niet meer of minder geliefd is. Hoewel deze jongen brutaalweg ter wereld kwam, nog voordat hij geroepen werd, was zijn moeder toch wel knap en mooi. En de actie in zijn verwekking was goed en de hoerenzoon moest worden erkend.

-- Ken jij deze edele heer, Edmund?

EDMUND: Nee, mijn heer.

GLOUCESTER (*tegen Edmund*): Dit is de Graaf van Kent
Beschouw hem vanaf nu als mijn geëerde vriend.

EDMUND (*tegen Kent*): Om u te dienen, mijn heer.

KENT (*tegen Edmund*): Ik zal van je houden en neem mij voor
je beter te leren kennen.

EDMUND (*tegen Kent*): Mijn heer, ik hoop u niet teleur te
stellen.

GLOUCESTER: Hij is negen jaar in het buitenland geweest en
hij gaat weer weg.

-- De koning komt eraan.

*De trommels slaan en muziek klinkt op om de komst van
de koning aan te kondigen. Koning Lear, de hertogen van
Cornwall en Albany en de dochters van de koning, Goneril,
Regan en Cordelia, komen binnen. Een adjudant draagt
een diadeem.*

KONING LEAR: Mijn heer van Gloucester, wilt u de heren van
Frankrijk en Bourgondië ontvangen en binnenleiden?

GLOUCESTER: Dat zal ik doen, mijn heer de koning.

(Gloucester en Edmund verlaten de zaal)

KONING LEAR: Intussen zullen wij onze voorgenomen plannen
bekend maken.

-- (*tegen Kent*): Geef mij die kaart.

-- Wees geïnformeerd dat wij ons koninkrijk in drieën
verdeeld hebben en dat het onze bedoeling is alle zorgen en
beslommeringen van staat, van onze oude schouders af te
schudden om die over te dragen aan jongere krachten. Wij
zullen zo onbelast richting de dood kruipen. Onze zoon
Cornwell en u, onze niet minder geliefde zoon Albany, - wij
hebben in dit uur het voornemen de bruidsschat van onze
dochters bekend te maken, zodat toekomstige onaangename
verwickelingen voorkomen kunnen worden. - De prinsen van
Frankrijk en Bourgondië dingen beiden om de gunst van onze
jongste dochter en zijn grote rivalen van elkaar. Zij hebben
aan het hof al lange tijd hun liefdesbetuigingen rondgestrooid
en zullen hier en nu een antwoord ontvangen.

-- Zeg mij nu mijn dochters, -- nu wij afstand nemen van de regering, van onze bezittingen en de zorgen van de staat, -- wie van jullie, zullen wij zeggen, heeft ons het meest lief? Op deze manier kunnen wij bepalen wie het grootste erfdeel zal ontvangen. Laat zo liefde met verdienste wedijveren.

-- Goneril, onze eerstgeborene, spreek eerst.

GONERIL: Mijn heer, ik heb u meer lief dan enig woord het kan uitdrukken. Liever nog dan het zicht van mijn ogen, uitgebreide bezittingen en vrijheid. Ja, ver boven alles wat op waarde geschat kan worden, zij het kostbaar of schaars. Niet minder dan het leven -- met bevalligheid, gezondheid, schoonheid, eer. Zo veel een kind ooit liefhad, een vader vond geen ander. Het is een liefde die de adem in de keel doet stokken en spraak onmogelijk maakt. Ver boven alles wat bedacht kan worden, zo veel houd ik van u.

CORDELIA (*bij zichzelf*): Wat moet Cordelia doen? Heb lief en wees stil.

KONING LEAR: Binnen de grenzen van deze lijn tot die lijn, met schaduwrijke wouden en vruchtbare velden, met overvloedige rivieren en uitgestrekte weilanden, daarvan maken wij u tot vrouw. Aan u en Albany's nakomelingen komt dit voor altijd toe.

-- En wat zegt onze tweede dochter, onze geliefde Regan, de vrouw van Cornwall? Spreek!

REGAN: Mijn heer, ik ben uit hetzelfde hout gesneden als mijn zuster en zie mij als haars gelijke. Diep in mijn hart voel ik dat zij al mijn liefde voor u benoemd heeft. Toch schiet zij nog tekort. Ik verklaar dat ik een vijand ben van alle vreugden die de meest gevoelige deel van welke zintuig ook zou kunnen strelen. Ik kan alleen gelukkig zijn in mijn liefde voor uwe hoogheid.

CORDELIA (*tegen zichzelf*): En nu is het de beurt van de arme Cordelia! Maar niet op die manier. Ik ben er zeker van dat mijn liefde veel meer is dan mijn tong kan uitdrukken.

KONING LEAR: Aan u en uw nakomelingen komt voor altijd dit uitgestrekte derde deel van ons mooie koninkrijk toe. Niet

minder in grootte, in waarde en in schoonheid dan wat Goneril ontvangen heeft.

-- Maar nu komt onze ware vreugde; onze zonnestraal; hoewel de laatste toch niet de minste. De wijngaarden van Frankrijk en het melk van Bourgondië wedijveren met elkaar voor haar jeugdige liefde. Wat kan jij nog meer zeggen om een derde nog groter erfdeel te ontvangen dan jouw zusters? Spreek!

CORDELIA: Niets, mijn heer.

KONING LEAR: Niets?

CORDELIA: Niets.

KONING LEAR: Kom nou, niets levert niets op. Spreek nogmaals.

CORDELIA: Ongelukkig als ik ben, - ik ben niet in staat de gevoelens van mijn hart mijn mond in te krijgen en uit te spreken. Ik heb uwe majesteit lief in overeenstemming met de vaderband die ik met u heb. Niet meer en niet minder.

KONING LEAR: Kom, kom nou, Cordelia! Probeer het nog eens en zeg wat meer. Je zou je geluk anders kunnen schaden.

CORDELIA: Goed, mijn heer. U hebt mij als kind ontvangen, mij opgevoed en verzorgd, mij liefgehad. In antwoord op al dat goede, schenk ik u wat betamelijk is. Ik gehoorzaam u, heb u lief en eer u allermeest. Maar waarom hebben mijn zusters echtgenoten, als zij zeggen u boven alles lief te hebben? Als ik eenmaal getrouwd zal zijn met de man wiens hand mijn beloftewoord zal aannemen, zal ik hem de helft van mijn liefde geven; de helft van mijn zorg en plicht. Het is wel zeker dat ik nooit zoals mijn zusters getrouwd zal zijn om dan mijn vader boven alles lief te hebben.

KONING LEAR: Maar spreek je uit je hart?

CORDELIA: Ja, mijn goede heer.

KONING LEAR: Zo jong nog en zo onvriendelijk?

CORDELIA: Zo jong, mijn heer, en eerlijk.

KONING LEAR: Wel, laat het dan zo zijn. Laat dan uw eerlijkheid uw bruidsschat zijn. Want bij het heilig schijnsel van de zon; bij alle geheimenissen van Hecate¹ en de nacht; bij alle wentelingen van de hemellichamen, die het leven geven en het leven nemen, - hier en nu zweer ik af, alle ouderlijke zorg en plicht, verwantschap en erfelijke rechten. Houdt u zich voor een vreemdeling voor mijn hart en mijzelf van nu aan en voor altijd. De barbaarse Scythen², of hij die zijn maaltijd maakt van eigen kinderen om zijn gulzige honger te stillen, staan wat het ontvangen van mijn hulp, meeleven en zorg betreft, gelijk aan u, die eens mijn dochter was.

KENT: Maar mijn heer de koning, --

KONING LEAR: Zwijg Kent, wees stil. Ga niet tussen de draak en zijn wraak in staan! Ik had haar het meeste lief en was van plan mijn dagen onder haar goede zorgen in rust door te brengen.

-- (*tegen Cordelia*): Ga weg, uit mijn ogen, nu!

-- Nu zal dan mijn graf mijn rustplaats zijn, waar ik haar vaders hart van haar wegnam! Roep nu Frankrijk. Kom op, wie gaat? Roep ook Bourgondië.

-- Cornwall en Albany, met de bruidsschat van mijn twee dochters, neem ook dit derde deel. Laat de trots, die zij eerlijkheid noemt, maar met haar trouwen. Ik geef u beiden mijn koninklijke macht, het hoogste gezag en alles wat met de koninklijke staat meekomt. Wat ons betreft, volgens een maandelijks regel en met de beschikking over honderd ridders, zullen wij door u worden onderhouden. Wij zullen afwisselend bij u verblijven en zullen alleen de naam en eer behouden die bij een koning past. De regering, de inkomsten, en de regeling van al het andere -- mijn geliefde zonen, het is de uwe. Om dit alles te bevestigen: neem deze diadeem en verdeel het tussen u beiden.

¹ Godin van de tovenarij.

² Bewoners van Scythië, ten noorden van de Zwarte Zee, ook wel Iraanse ruiters stammen. Deze stammen blonken uit in wreedheid.